

Reşit Galip (Baydur) (1893-1934)

Hekim, siyaset, devlet ve fikir adamı, yazar, Türk Tarih Tezi'nin savunucusu Reşit Galip, 1893'te Rodos'ta Hamza Bey Mahallesi'nde doğdu. Babası Bulgaristan'ın İslimye Kasabası'ndan mahkeme reisi Mehmet Galip Bey, annesi Rodoslu Münevver Hanım'dır. Büyükelçi Hüseyin Ragıp (Baydur) Bey'in kardeşidir. İlköğrenimini Rodos'ta yaptı. Daha sonra İzmir İdadisini bitirdi. 1911'de Askerî Tıbbiyeye girdi. Üçüncü sınıf öğrencisi iken gönüllü olarak Balkan Harbi'ne katıldı ve üçüncü tahkim mıntıkasında muavin doktor olarak görev yaptı. Tıbbiye dördüncü sınıfta iken yine gönüllü olarak I. Dünya Savaşı'na iştirak etti ve Kafkas Cephesi'nde, **Teşkilat-ı Mahsusa**'da tümen, tabur doktorluğunda, 30. Tümen Sıhhiye Bölüğünde ve Üçüncü Kolordu Nekahathanesi doktorluğunda bir buçuk yıl hizmet etti. Ancak, ciğerlerinden rahatsızlanarak İstanbul'a dönmek zorunda kaldı. 1917'de Tıp Fakültesi'nden mezun oldu. Askerliği devam etmesine rağmen Tıp Fakültesi Tedavi Kliniğine Asistan olarak alındı. I. Dünya Savaşı'nın sonuna doğru Şam'da kurulan Hıfzıssıhha'da görevlendirildi. Burada tekrar hastalanması üzerine Cebel-i Lübnan'daki Darüleytam dâhiliye Müdürlüğüne gönderildi. İzinli olarak İstanbul'a döndüğünde, Tıp Fakültesi'nde asistanlık ve Haydarpaşa'da Dârüleytam Hastanesi'nde Dâhiliye mütehassıslığı yaptı. O yıllarda, Anadolu'da **Ziya Gökalp** öncülüğünde gelişen Türkçülük akımını benimsedi ve İstanbul **Türk Ocağı**'ndaki millî faaliyetlere katıldı. 02.04.1919'da sağlık sebepleriyle askerliği sona erdi. Aynı yıl, "Köycüler" Cemiyetinin bir üyesi olarak köylerde hekimlik yapmak üzere 10 Nisan 1919'da Anadolu'ya geçti. Dr. Hasan Ferid ile Kütahya'nın Tavşanlı ilçesinde ve köylerinde çalıştı. Bu arada halk sağlığını konu alan ve pratik bilgiler içeren kitaplar yazdı. Kütahya çevresinde Müdâfaa-i Hukuk Cemiyetinin kurulmasına çalıştı. Kütahya'nın Yunanlılar tarafından işgali üzerine Burdur'a, oradan Denizli'ye, Denizli'den Antalya'ya gitti. Aydın, Denizli, Burdur, Isparta ve Antalya vilayetlerindeki milliyetçi göçmenlere sıhhi ve sosyal yardımda bulunmak üzere oluşturulan Hilâiahmer Beşinci Sıhî İmdat Heyeti Baştabipliğine atandı. 1922'de Ankara'ya gelerek **Sıhhiye Vekâleti** Umumî Hıfzıssıhha Muavini oldu. Adana'nın kurtuluşu üzerine 5 Aralık 1921'de Mersin'e Hükümet Tabibi olarak gönderildi. Kurtuluş Savaşı sırasında resmî görevinden ayrılarak serbest doktorluk yapmaya başladı. Bu arada Mersin'de kurulan Gençler Birliği ve sonra da Türk Ocağında reislik görevinde bulundu. 30 Mart 1924'te 8. **Muhtelit Mübadele Komisyonu**nu Türk Delegationına tayin edildi. 10 Ocak 1925'te, II. Dönem Büyük Millet Meclisine Aydın Milletvekili olarak girdi. **Şeyh Sait İsyanı**'ndan sonra kurulan Şark **İstiklal Mahkemesi** üyeliğine getirildi. İstiklal Mahkemelerinin kaldırılmasına kadar bu görevde kaldı. Dr. Reşit Galip, Türk Ocaklarının, 25-28 Nisan 1930'da toplanan VI. Kurultayı'nda kurulmasına karar verilen "Türk Tarihi Tetkik Heyeti"nin, 4 Haziran 1930'da yapılan ilk toplantısında üyeler arasında yer aldı. Atatürk'ün onayı ile, 15 Nisan 1931'de Türk Ocaklarının kapanması üzerine müstakil bir kurum hâline gelen Türk Tarihi Tetkik Cemiyetinin, ilk genel sekreteri oldu. "Türk Tarih Tezi"ne bütün varlığı ile inandı ve en heyecanlı savunucularından biri oldu. Prof. **Afet İnan**'ın hatıralarında anlattığına göre, "**Türk Tarih Kurumunun**, hemen bütün toplantılarına, yeni kitaplardan okuduğu taze fikirlerle mücehhez olarak gelir ve inandığı Türk Tarih Tezini kuvvetlendirmek için uğraşır." 2-11 Temmuz 1932 tarihleri arasında Ankara'da toplanan Birinci Türk Tarih Kongresi'nin hazırlanmasına önemli katkılarda bulundu. Kendisi de 3 Temmuz 1932'de Atatürk'ün huzurunda bir tebliğ sundu. 1932'de Türk Ocaklarının kapanması üzerine Cumhuriyet Halk Partisi Genel İdare Kurulu üyeliğine getirildi. **Halkevleri**nin idaresinden sorumlu olan beşinci büronun başına geçerek, Halkevlerinin örgütlenmesi görevini üzerine aldı. Halkevleri tüzüğü'nün hazırlanmasında ve Halkevlerinin açılmasında değerli hizmetleri oldu. 19 Şubat 1932'de 14 şehirde (Adana, Afyon, Ankara, Aydın, Bursa, Çanakkale, Denizli, Diyarbakır, Eskişehir, İstanbul, İzmir, Konya, Samsun ve Van) Halkevlerinin açılış törenleri yapıldı. 14 Aralık 1932 ila 19 Ağustos 1933 tarihleri arasında Millî Eğitim Bakanı olarak **Türk Dil Kurumunun** fahri başkanlığını yaptı. 19 Eylül 1932'de **Atatürk**'ün isteği ile **Maarif Vekili** oldu. Sağlık

durumu nedeniyle ancak 10 ay 25 gün sürecek olan bu görevi sırasında çok önemli hizmetlerde bulundu. Bakanlık merkez örgütü ve görevleriyle ilgili kanunun çıkarılmasını, Bakanlık merkez örgütünün yeniden düzenlenmesini sağladı. Tarih konusundaki çalışmalarına devam etti. 5 Mayıs 1933'te Ankara yakınlarındaki Ahlatlıbel'de ilk millî arkeolojik hafriyatı başlattı. Türk İnkılâp Müzesi, Türk İnkılâp Kütüphanesi, Akademik Seyahatler, Akademik Anketler, Akademik, Polemik ve Neşriyat, Halk Neşriyatı alanlarında çalışacak bir İnkılâp Enstitüsü kurulması konusunda çaba sarf etti. Ankara'da, Çankırıkapı'da Müze, Akademi ve Kütüphane'den oluşan ilim ve araştırma merkezinin planlarını Mimar Prof. Ernst Arnold Egli'ye hazırlattı. Ancak, sonradan burada yapılan sondaj çalışmalarında sahanın arkeolojik buluntular vermesi (Roma Hamamı'nın meydana çıkarıldığı alan) ve kendisinin bir müddet sonra Bakanlıktan ayrılması, bu projenin uygulanmasına imkân vermedi. Üniversite reformunun gerçekleştirilmesinde, bu konudaki kanunun hazırlanmasında büyük katkıları oldu (31 Mayıs 1933, Kanun no: 2252). İstanbul Darülfünununun kapatılarak, 1 Ağustos 1933'te **İstanbul Üniversitesinin açılışında** yaptığı konuşmada bu reformunun gerekçelerini anlattı. Üniversite reformunu takiben Tıp Fakültesinin Haydarpaşa'dan şehrin farklı yerlerine dağılarak genişleyip modernleşmesini sağladı. Ülke kalkınmasının köyden başlatılması gerektiğini düşünerek üç sınıflı köy okullarını beş sınıfa çıkardı. Köy yatılı okullarını kurdu. Köycülük kursları açtı ve köye göre öğretmen yetiştirme girişiminde bulunarak köy enstitüsü uygulamasının temelini oluşturan düşünceleri uygulamaya koydu. Maarif Vekâleti binasını, Bakanlıklarda şehir planı gereğince ayrılan yerde yaptırmak istedi, ancak Bakanlık görevinden ayrılması sebebiyle bu girişim de tamamlanamadı. 1930'da *Tıp Fakültesi ve İslam Yolları* adlı bir risale yazdı. Prof. I. Ishokl'un sosyal sağlık kuruluşlarına ilişkin eserini (La Protection Sociale de Sante et l'action Medico-Sociale) Fransızcadan Türkçeye çevirdi. Türk Tarih Kurumu çalışmalarında IV. Cildi teşkil eden, *Cumhuriyet Devri Tarihini*, o zaman Cumhurbaşkanlığı umumî kâtibi olan Tevfik Bıyıkoglu ile beraber hazırladı. *Türk Tarih Arkeologya ve Etnografya Dergisini* kurdu. Basılmış birçok eseri bulunan Dr. Reşit Galib, *Çığır* Dergisi'nde "Türk Tarih Tezi"nin esaslarını yazdı. *Cumhuriyet, Vakit, Hâkimiyeti Milliye* (Ulus) gazeteleri ile Himaye-i Etfal dergisinde, siyasi, sosyal ve sıhhi konularda birçok makale yayımladı. "Öğrenci Andı"nı yazarak 23 Nisan 1933'te Türk çocuklarına armağan etti. 25 Temmuz 1933'te Moda açıklarında ailesi ile birlikte geçirdiği bir deniz kazasından sonra rahatsızlanarak tedavi altına alındı. Genç ve idealist doktor yakalandığı zatürreden kurtulamayarak 5 Mart 1934'te, Ankara'da Keçiören'deki evinde hayata gözlerini yumdu ve Cebeci Mezarlığı'nda toprağa verildi. Eserleri: *Anadolu Eti İmparatorluğu Devrine Kadar, Tıp Fakültesinin Tedennisi ve Islah Çaresi*, (broşür), 1918. *İnsan Bedeni. Yiyecekler*, Ankara, 1929, Maarif Vekâleti. *Köy Muallimleri ile Sıhhi Musahebeler. Çocuk Bakımı Öğütleri*, İstanbul, 1929. *Sıhhat Koruma Bilgisi*, İstanbul, 1929. *Dört Azgın Canavar*, 1929. *Etiler*, İstanbul, *Dertler ve Dertleşmeler: Tıbbî-İçtimaî Musahabe*, Mersin, 1928, *Köy Muallimleri ile Sıhhi Musahebeler, Türk Tarihinin Anahatları*, Afet İnan ve başkaları, İstanbul, 1930.

Azize YASA

KAYNAKÇA

AĞAOĞLU, Samet, **Babamın Arkadaşları**, İstanbul 1969.

İNAN, Afet, **Atatürk Hakkında Hâtıralar ve Belgeler**, Ankara 1984.

İNAN, Afet, **Atatürk'ü Anarken**, Ankara 1955.

KOCATÜRK, Utkan, **Doğumundan Ölümüne Kadar Kaynakçalı Atatürk Günlüğü**, Ankara 1999.

ORUÇ, Yener, **Atatürk'ün "Fikir Fedaisi" Dr. Reşit Galip**, Ankara 2007.

TEVETOĐLU, Fethi, "Reşid Galib Bey", **Türk Ansiklopedisi**, XXVII. Cilt, Ankara 1978, s.293-294.

TUĐLACI, Pars, **Çağdaş Türkiye**, Cilt 2, İstanbul 1989.

Türk Parlamento Tarihi, TBMM-IV. Dönem, 1931-1935, II. Cilt, Ankara 1996.

YÜCEL, Hasan Ali, "Dr. Reşit Galip", **Cumhuriyet**, 6 Mart 1955.

29/03/2025 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/resit-galip-baydur-1893-1934/?pdf=3406> adresinden erişilmiştir